

GILBERT KEITH CHESTERTON

PARADOXY PÁNA PONDA

Neobvyklé
vyšetrovacie
metódy bývalého
pracovníka tajnej služby

EUROPA

GILBERT KEITH CHESTERTON

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Gilbert Keith Chesterton *Paradoxy pána Ponda*

Preklad © Ester Demjanová 2021

Redakčná úprava a poznámky © Martin Plch 2021

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2021

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2021

Ako dvadsiaty druhý zväzok edície Líga výnimočných
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2021

Prvé slovenské vydanie

bee&honey
brand communication

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-99-7

PARADOXY PÁNA PONDA

ZVÁZOK 22

Kapitola prvá

Traja apokalyptickí jazdci

Napriek svojmu síce ošumelému, no slušnému správaniu a dobrým manierom, na mňa pán Pond pôsobil zvláštne, ba občas priam strašidelne. Zrejme to nejako súviselo s mojimi spomienkami z detstva a s neurčitými asociáciami, ktoré vyvolávalo jeho meno. Pracoval ako štátny úradník a bol to starý známy môjho otca. Je azda možné, že môj detský mozog prepočul v jeho mene „n“ a dokreslil si ho ako „po(n)divného“. Navyše som si ho v mysli spájal s naším záhradným rybníčkom. Pán Pond mal totiž s tým jazierkom mnoho spoločného. Náš rybník bol zvyčajne pokojný, dôkladne upravený a pri dennom svetle sa v ňom odrážala zem i obloha. Napriek tomu som cítil, že na tej vodnej ploche v záhrade bolo čosi zvláštne. Jeden alebo dva dni do roka vyzeral zvláštne cudzí, pokojnú hladinu narušil zablúdený tieň alebo odraz a k oblohe sa vymrštila ryba, žaba či iný groteskný tvor. Vedel som, že aj v pánovi Pondovi sa ukrývali prízraky, ktoré sa z jeho mysle na okamih vynorili nad hladinu a potom sa opäť ponorili. Nadobúdali podobu čudných poznámok uprostred všetkých jeho miernych a rozumných viet. Podaktorí sa domnievali, že sa odrazu, počas úplne bežnej konverzácie, načisto zbláznil. No aj oni museli uznať, že sa nakoniec vrátil do svojho príčetného normálu.

Je celkom dobre možné, že túto bláznivú predstavu mojej mladej mysle upevňovali okamihy, v ktorých pán Pond vskutku ako ryba vyzeral. Jeho spôsoby boli nielen dokonale slušné, ale aj absolútne konvenčné, samotné jeho gestá boli úplne normálne, až na občasný zvyk poťahovať si špicatú briadku. Robieval tak najmä vtedy, keď bol nútený vážne sa zaoberať niektorým zo svojich prazvláštnych a náhodných výrokov. V takých okamihoch sa zahľadel pred seba ako sova a začal sa ťahať za bradu. Vyzeralo to, akoby tým pohyboval ústami, ktoré svojimi chlpmi ovládal ako tvár drevenej marionety. Toto občasné

otváranie a zatváranie pier bez toho, aby z nich vychádzali slová, priam nezameniteľne pripomínalo pohyb úst ryby. Nikdy to však netrvalo dlhšie ako zopár sekúnd a tie mu zrejme stačili na prehltnutie vysvetlenia toho, čo chcel práve povedať.

Jedného dňa sa vcelku pokojne rozprával so známym diplomatom sirom Hubertom Wottonom. Sedeli pod pruhovanými slnečníkmi žiarivých farieb v našej záhrade a hľadeli na rybníček, ktorý som si s ním tak silno spájal. Náhodou sa práve zhovárali o časti sveta, ktorú obaja dôverne poznali, no mnoho ľudí v západnej Európe o nej nemalo ani potuchy – rozľahlé roviny prechádzajúce do mokradí, čo sa rozpínajú cez Pomoransko, Poľsko, Rusko a ďalej, hádam až k sibírskeym púšťam. Vtedy si pán Pond náhle spomenul, že v kraji s hlbokými mokradami, ktorý križujú nespočetné jazerá a stojaté riečky, vedie po vysokej hati so strmými brehmi cesta – rovný chodník široký akurát pre chodca, dvaja jazdci na koňoch by po ňom vedľa seba cválali len s veľkými ťažkosťami. A tam sa začína tento príbeh.

Stalo sa to pomerne nedávno, no v tých časoch sa ešte koňmo jazdilo omnoho viac ako dnes. Už vtedy sa však jazdci zvyčajne nepúšťali do boja, ale využívali ich skôr ako poslov. Stačí povedať, že sa to odohralo počas jednej z mnohých vojen, ktoré zničovali túto časť sveta – tak, ako je len možné takú divočinu zdevastovať. Príčinou vojny bol, ako inak, nátlak Pruska na poľský národ, no ďalej tu rozvádzať politiku, či jej pravdy a omyly, by bolo hádam zbytočné. Postačí, ak na odľahčenie spomenieme, že pán Pond zabával svojho spoločníka hádankou.

„Predpokladám, že ste už počuli,“ poznamenal Pond, „o celom tom rozruchu okolo krakovského básnika Pavla Petrowskiewo, ktorý sa odhodlal urobiť dve na tie časy pomerne nebezpečné veci: odsťahoval sa z Krakova do Poznane a pokúsil sa tam žiť ako básnik i vlastenec zároveň. Mesto, v ktorom sa usadil, v tom čase ovládali Prusi a nachádza sa neďaleko východného

konca spomínaného vyvýšeného pásu zeme. Pruské velenie nechalo obsadiť predmostie a ovládlo aj osamotený prechod ponad šire mokrade. Hlavný stan tejto konkrétnej operácie sa usídlil na západnom konci hradskej a najvyšším veliteľom tam vtedy bol maršal von Grock. Vďaka tomu mal jeho obľúbený starý pluk zvaný Bieli husári základňu blízko vstupu na cestu, ktorá viedla ponad hrádzu. Pruskí vojaci pôsobili ako zvyčajne dokonalým dojmom a ich biele uniformy popretínané ohnivými opaskami doslova žiarili novotou. Odohralo sa to totiž nedlho pred tým, než skvostné rovnošaty nabrali farbu blata a trávy. Prepáčte mi túto malú poznámku, ale občas mám pocit, že staré časy šľachtických erbov mali omnoho vyššiu kvalitu ako éra maskujúcich farieb, ktorá k nám prišla s prírodopisom a ktorú sprevádzal kult chameleónov či nejakého hmyzu. Tak či onak, tento znamenitý jazdecký pluk v pruských službách vtedy ešte stále nosil tradičný vojenský odev a – ako uvidíte – aj to bolo jednou z príčin nezdaru. Nespôsobili ho však len uniformy, ale aj prílišná uniformita. Celé to dopadlo zle kvôli pridobrej disciplíne. Von Grockovi vojaci boli nesmierne poslušní, takže maršal jednoducho nemohol dosiahnuť nič z toho, čo mal v pláne.“

„A práve v tom zrejme spočíva ten paradox,“ povzdychol si pán Wotton. „Tvoje úvahy sú nepochybne veľmi dôvtipné, ale v skutočnosti je to celé nezmysel, však? Ja, samozrejme, viem, že nemeckí vojaci sú považovaní za najdisciplinovanejších vojakov na svete, ale bezhlavá poslušnosť môže v určitých chvíľach škodiť.“

„Ja ale nehovorím všeobecne,“ povedal Pond skormútene. „Toto je veľmi konkrétny prípad. Grock zlyhal, pretože vojaci plnili jeho rozkazy. Ak by ho poslúchal *jeden* z jeho husárov, nebolo by to také zlé. Ale keďže ho poslúchali *dvaja*, tak ten úbohý starý diabol nemal šancu.“

Wotton sa hrdelne zasmial. „Rád som si vypočul tvoju novú vojenskú teóriu. Jednému mužovi z pluku dovoľíš, aby počúvol rozkaz, ale s dvoma vojakmi, ktorí svojho nadriadeného poslúchnu, už podľa teba pruská disciplína zachádza príďaleko.“

„Tu nejde o žiadnu vojenskú teóriu, ale o holú skutočnosť,“ odvetil pán Pond pokojne. „Je vojenským faktom, že Grock zlyhal, pretože ho dvaja z jeho husárov poslúchli. Je tiež vojenským faktom, že mohol uspieť, ak by ho aspoň jeden z nich nepočúvol. Ďalej si z toho môžeš vyvodiť teórie, aké len chceš.“

„Nerád teoretizujem,“ riekol Wotton stroho, akoby sa ho táto bezvýznamná urážka dotkla.

V tom okamihu sa nad trávnikom, ktorý slnko a tmavé tieňe rozkrájali do podoby šachovnice, zjavila namyslene si vykračujúca mohutná postava kapitána Gahagana, značne nemiestneho priateľa a obdivovateľa milého pána Ponda. Na chlopni mu svietil žiarivý kvet a na ryšavej hlave trochu nakrivo trónil sivý cylinder. Svojou chôdzou pripomínal dávne časy elegánov a duelantov, hoci on sám bol pomerne mladý. Kým proti jeho vysokej postave so širokými ramenami žiarilo slnko, vyzeral ako zosobnenie všetkej arogancie sveta. Keď však podišiel bližšie, usadil sa a lúče mu zaliali tvár, všetko sa odrazu dostalo do silného kontrastu s jeho veľmi mäkkými hnedými očami, ktoré vyzerali smutne a azda aj trochu úzkostlivo.

Pán Pond prerušil svoj monológ a začal zo seba chrliť ospravedlnenia: „Zrejme som sa zase priveľmi rozhovoril. V skutočnosti som vám chcel porozprávať príbeh básnika Petrowskiewo, ktorého v Poznani takmer zabili. Stalo sa to už dosť dávno. Predstavitelia okupačnej správy mesta s vykonaním popravy váhali, kým nedostanú rozkaz priamo od von Grocka alebo aspoň niekoho vo vyššom postavení. No maršal bol pevne rozhodnutý, že básnik musí zomrieť a ešte ten večer podpísal rozsudok jeho smrti. Neskôr si to z určitého dôvodu rozmyslel a vyslal jazdca s príkazom na omilostenie, no keďže posol cestou zomrel, zajatca napokon prepustili.“

„No keďže...“ zopakoval Wotton automaticky.

„Posol s *príkazom na omilostenie*,“ dodal Gahagan trochu sarkasticky.

„Cestou zomrel,“ zamumlal Wotton.

„Nuž, samozrejme, že zajatca potom prepustili,“ hlasno a radostne skonštatoval Gahagan. „To je predsa jasné ako fac-ka. Nože nám porozprávaj ešte nejakú rozprávku, starký.“

„Je to celkom pravdivý príbeh,“ namietol Pond, „a odohral sa presne tak, ako hovorím. Nie je v tom žiadny paradox, ani nič podobné. Akurát, pravdaže, musíte poznať celý príbeh, aby ste porozumeli, aký je smiešne jednoduchý.“

„Áno,“ súhlasil Gahagan. „Myslím, že než príbeh označím za jednoduchý, mal by som si ho najprv vypočuť.“

„Tak nám ho radšej porozprávaj a máme to z krku,“ dodal Wotton rýchlo.

„Pavol Petrowski bol presne tým typom absolútne nepraktického muža, aký v reálnej politike zohráva nezastupiteľnú úlohu. Jeho sila spočívala v tom, že ako básnik bol národný, no ako spevák bol medzinárodný. Mal totiž nesmierne príjemný hlas a svoje vlastné vlastenecké piesne spieval hádam v polovici významných koncertných sál po celom svete. Doma bol, pravdaže, pýchou i ohňom revolučných nádejí, a to najmä v časoch medzinárodnej krízy, počas ktorej skutoční štátnici miznú a ich miesta zaujímajú praktickí muži s oveľa menšou víziou. Skutočný idealista a skutočný realista majú spoločnú aspoň lásku k činu, ale praktický politik sa vyžíva v kladení praktických námietok k akémukoľvek činu. Idealistovo konanie azda možno nazvať nepoužiteľným a muža činu azda možno nazvať bezohľadným, no v žiadnej profesii si človek nezíska dobrú povest' ničnerobením. Je zvláštne, že tieto dva extrémne typy stáli na dvoch opačných koncoch jednej hrádze a jednej cesty ponad močariny – poľský básnik a zajatec v meste na jednom konci a pruský vojak a maršal v tábore na konci druhom.

Maršal von Grock bol totiž skutočný Prus – nie celkom praktický, no ani nie úplne prozaický. Sám nikdy neprečítal jediný verš, no nebol to hlupák. Mal pre vojaka typický zmysel pre realitu a vďaka nemu sa neuchýľoval k stupidným chybám praktických politikov. Z predstavivosti si nerobil žarty –

jednoducho ju len nenávidel. Vedel, že básnik či veštec môžu byť rovnako nebezpeční ako celé vojsko. Bol preto pevne rozhodnutý, že básnik musí zomrieť. Aspoň túto jednu poklonu zloží poézii. A myslel to úprimne.

V danom okamihu sedel za stolom vo svojom stane. Prilba s lesklým hrotom, ktorú na verejnosti vždy nosil, ležala pred ním a jeho obrovitánska hlava vyzerala celkom holá, hoci bola len nakrátko vystrihaná. Dohladka oholenú tvár mu nezakrývalo nič iné, len okuliare s veľmi silnými sklami, ktoré jeho ovisnutej postave dodávali tajomný vzhľad. Otočil sa na obďaleč stojaceho poručíka, Nemca svetlovlasého typu s tučnou tvárou, ktorého vypleštené oči hľadeli do prázdna.

„Poručík von Hocheimer,“ zahrnel, „vraveli ste, že Jeho Veličenstvo dorazí dnes večer do tábora?“

„Sedem štyridsaťpäť, *herr* maršal,“ odvetil dôstojník duto a chladný tón jeho hlasu pripomínal vrčanie neochotnej šelmy, pre ktorú je rozprávanie novonaučený trik.

„V tom prípade je práve čas,“ povedal Grock, „vyslať vás s príkazom na popravu ešte pred jeho príchodom. Našou úlohou je slúžiť Jeho Veličenstvu podľa svojich najlepších schopností, no predovšetkým ho musíme ušetriť od zbytočných problémov. Bude mať dosť starostí s prehliadkou vojakov. Dohliadnite, aby bolo všetko pre Jeho Veličenstvo nachystané. Do ďalšej základne sa potom presunie presne o hodinu.“

Vysoký poručík akoby sčasti ožil a ledabolo zasalutoval. „Pravdaže, *herr* maršal, všetci musíme poslúchať Jeho Veličenstvo.“

„Povedal som, že našou úlohou je slúžiť Jeho Veličenstvu,“ vyhrkol maršal.

Nezvyčajne prudko si sňal ťažké okuliare a hodil ich na stôl. Pri prerode, ku ktorému týmto pohybom došlo, by sa poručíkove svetlomodré oči dozaista roztvorili dokorán – to však len za predpokladu, že by sa dokázali otvoriť väčšími, ako už boli. Pôsobilo to, akoby si zložil železnú masku. Len pred sekundou ešte von Grock hrubými záhybmi kože na lícach

a brade až nezvyčajne pripomínal nosorožca. Teraz sa však premenil na akúsi príšeru – nosorožca s očami orla. Mrazivá žiara maršalových starých očí by určite každého presvedčila, že v sebe nesie nielen niečo železne ťažké, ale že sa v jeho hrudi ukrýva prinajmenšom kalená oceľ. Pretože všetci žijú duchom, hoci aj duchom zlým, či pre obyčajného kresťana takým neznámym, že by len ťažko dokázal vôbec posúdiť, či je dobrý alebo zlý.

„Povedal som „našou úlohou je slúžiť Jeho Veličenstvu“,“ zopakoval von Grock dôrazne. „Poviem to zrozumiteľnejšie – všetci musíme chrániť Jeho Veličenstvo. Náš cisár je náš boh. Treba mu preto nielen slúžiť, ale ho aj nadovšetko ctieť, a práve my máme česť túto úlohu plniť.“

Maršal von Grock toho veľa nenahovoril, ba dokonca možno povedať, že ani veľa nepremýšľal, respektíve zvyčajne nevykazoval činnosť, ktorú by väčšina ľudí za premýšľanie považovala. Vo všeobecnosti by sa teda dalo povedať, že takýto typ muža, ak už náhodou premýšľal nahlas, bude ako adresáta svojho prejavu výrazne preferovať psa, pred ktorým môže s blahosklonným pôžitkom používať dlhé slová a zložitejšie argumenty. Prirovnať poručíka von Hocheimera k psovi by však bolo trochu nemiestne. Zároveň by to bolo dosť nespravodlivé aj voči psovi, ktorý je omnoho citlivejšie a ostražitejšie stvorenie. Pri tomto svojom ojedinelom zamyslení sa však von Grock cítil pokojne a bezpečne vďaka pocitu, že nahlas uvažuje v prítomnosti dobytká alebo kapustnej hlavy.

„V histórii nášho panovníckeho rodu zas a znova zachránil poddaný svojho pána,“ pokračoval Grock, „a často za to schytil akurát pár kopancov, aspoň teda od okolitého sveta, ktorý v porovnaní s úspešným a silným stále len precitlivo narieka. Bismarcka¹ preklínali, že Emžskou

1 Otto von Bismarck (1815 – 1898) – jeden z najvýznamnejších politikov 19. storočia, zjednotiteľ Nemecka a prvý (železný) kancelár Nemeckej ríše

depešou² oklamal svojho vladára, no práve vďaka nej z neho urobil pána sveta. Podarilo sa nám obsadiť Paríž, rakúskeho panovníka zvrhnúť z trónu a dosiahnuť pokoj zbraní.³ Dnes večer Pavol Petrowski zomrie a my budeme opäť v bezpečí. Preto tento rozsudok smrti zasielam okamžite. Rozumiete tomu, že so sebou ponesiete príkaz na Petrowskiesho neodkladnú popravu a musíte byť svedkom jej vykonania?‘

Ohromený Hocheimer zasalutoval. Aspoň toľko určite pochopil. Niektoré vlastnosti mal so psom predsa len podobné – bol odvážny ako buldog a bol verný na život a smrť.

„Musíte okamžite vyraziť,“ prikazoval maršal. „Je nesmierne dôležité, aby ten prekliaty Poliak čo najskôr odvisol. S určitosťou viem, že pochabý veliteľ Arnheim básnika Petrowskiesho dnes večer prepustí, ak nedostane žiadne príkazy. Chodte teda čo najrýchlejšie.“

Poručík opäť zasalutoval a vydal sa do noci. Osedlal si jedného z vynikajúcich bielych koní, ktoré boli súčasťou pýchy tohto dokonalého vojska, a vydal sa na ňom po dlhej úzkej ceste na hrebeni. Vyzeralo to, akoby cválal na vrchu hradieb vztýčených nad tmavým horizontom a pod ním bublali temné vzory hnijúcich farieb ohromných močarísk.

Ozvena konských kopýt klopajúcich po hati ešte ani poriadne nedoznala, keď sa maršal postavil, nasadil si helmu a okuliare a podišiel ku vchodu do svojho stanu – teraz však z úplne iného dôvodu. Vyššie postavení z radov jeho mužov v plnej zbroji sa už k nemu blížili a z diaľky bolo jasne počuť

2 Emžská depeša – telegrafická správa pruského kráľa Wilhelma I. (1797 až 1888) o priebehu jednaní s francúzskym vyslancom, grófom Benedettim (1817 – 1900), odoslaná 13. júla 1870. Depeša bola adresovaná pruskému ministerskému predsedovi Ottovi von Bismarckovi, ktorý jej text upravil, aby vyznieval urážlivo voči Francúzsku, a dal ju publikovať. Bismarck chcel Francúzsko podnietiť k akcii proti Prusku. Tento cieľ dosiahol 19. júla 1870, kedy Francúzsko vyhlásilo Prusku vojnu.

3 Po víťazstve Severonemeckého spolku v prusko-francúzskej vojne (1870 až 1871) bolo v zrkadlovej sále vo Versailles vyhlásené Nemecké cisárstvo. Prvým cisárom sa stal Wilhelm I. a prvým kancelárom Otto von Bismarck.

rituálne pozdravy a vykrikované povely. Jeho Veličenstvo práve dorazilo.

Cisár pôsobil vskutku výnimočným dojmom. Minimálne svojím zovňajškom kontrastoval s ľuďmi okolo seba a dokonca aj v iných veciach bol v tomto svete akousi výnimkou. Aj on mal na hlave prilbu s hrotom, ale z iného pluku, čiernu so zábleskami modrej ocele. V kombinácii tej prilbice s dlhou tmavou vlajúcou bradou to medzi všetkými tými oholenými Prusmi pôsobilo trochu nenáležité, no zároveň priam nápadne sviežo. Brada mu akoby ladila s dlhým tmavým vlajúcim plášťom modrej farby s jednou žiarivou hviezdou najvyššieho panovníckeho stavu a pod modrým plášťom mal čiernu uniformu. Hoci bol Nemec ako všetci ostatní, jeho nemeckosť bola iná. Čosi v tej hrdeji, no duchom neprítomnej tvári napovedalo, že chýr o jeho jedinej skutočnej vášni k hudbe je pravdivý.

Večne ufrflaná von Grock však túto miernu výstrednosť spájala skôr s preňho mimoriadne iritujúcou a rozčuľujúcou skutočnosťou, a to že panovník nezačal riadnu prehliadku pluku a ani nepozdravil vojakov nastúpených k bludnej ukážke národnej vojenskej etikety, no netrpezlivo rovno načal tému, ktorej by sa maršal najradšej vôbec nedotýkal – tému toho hrozného Poliaka, jeho popularity a hrozby, ktorú predstavoval. Cisár totiž počul niektoré z básnikových pesničiek hádam v polovici operných domov po celej Európe.

„Je šialenstvo o poprave takého muža čo i len hovoriť,“ mračil sa vladár spod čiernej prilby. „Nie je to len nejaký obyčajný Poliak. Je to európska inštitúcia! Naši spojenci, priatelia, ba dokonca aj naši súkmeňovci – Nemci – by za ním plakali a uctievali ho ako mučeníka. Chcete byť za šialenca, ktorý zavraždil Orfea⁴?“

4 Orfeus – v gréckej mytológii syn boha Apolóna a múzy Kalliope. Preslávil sa svojím spevom, ktorým okúzľoval ľudí, uchvacoval a upokojoval zver i vtáctvo, tíšil prírodu a nastoľoval v nej pokoj a mier. Počas Dionýzových slávností pod Rhodopskými skalami po ňom opité Bakchantky hádzali kamene, a keď videli, že sa kamene pri jeho speve za letu zastavovali, vrhli sa na neho a roztrhali ho, jeho hlavu a lýru následne hodili do rieky.

„Vaše veličenstvo,“ zahundral maršal, „plakali by za ním, no on by bol mŕtvy. Uctievali by ho, no on by bol mŕtvy. Nech už mal v pláne čokoľvek, nestihne to. Nech už teraz robí čokoľvek, nebude v tom môcť pokračovať. Smrť je najskutočnejšia zo všetkých skutočností. A ja mám v skutočnostiach celkom záľubu.“

„Vari o svete naozaj nič nevíete?“ vyzvedal cisár.

„Vonkoncom mi nezáleží na svete,“ riekol von Grock zavňavito, „ktorý leží za poslednou čierno-bielou základňou mojej domoviny.“

„Pre Boha živého!“ vykričlo Jeho Veličenstvo. „Vy by ste pre zradu s Weimarom obesili aj Goetheho⁵!“

„Ak by to bolo pre bezpečnosť a slávu vášho panovníckeho rodu,“ odvetil Grock, „tak bez najmenšieho zaváhania!“

Obaja sa odmlčali, no panovník vzápätí ticho prerušil a ostro sa opýtal: „Čo to teda znamená?“

„To znamená, že som ani sekundu neváhal,“ vyhlásil maršal pevne. „Už som odoslal osobný príkaz na Petrowskiesho popravu.“

Cisár sa v sedle nadvihol ako veľký tmavý orol a jeho plášť akoby sa zmenil na mocné krídla. Všetci okolostojaci videli, že jeho neschopnosť reagovať na toľkú bezočivosť z neho urobila muža činu. Odvrátil sa od von Grocka a z plného hrdla zakričal na zástupcu veliteľa, generála von Voglena, zavalitého chlapa so štvorcovou tvárou, ktorý celý ten výjav ohromene sledoval.

„Kto z vašich ľudí má najlepšieho koňa? Kto je najlepší jazdec?“

„Vraník Arnolda von Schachta by dozaista porazil aj dostihových žrebčov,“ vyhrkol generál pohotovo. „A jazdiť vie ako džokej. Je od Bielych husárov.“

„Dobre teda,“ povedal panovník zmeneným tónom hlasu. „Okamžite ho vyšlite, aby zastavil posla s tou šialenou správou.“

5 Johan Wolfgang von Goethe (1749 – 1832) – nemecký básnik, dramatik, humanista, vedec, politik a mysliteľ. Po vydaní svojho najznámejšieho diela *Utrpenie mladého Werthera* (*Die Leiden des jungen Werthers*, 1774), na pozvanie sasko-weimarského vojvodu, v roku 1775 presídlil do mesta Weimar.

Dám mu právomoci, proti ktorým tu vážený maršal hádam nebude nič namietat'. Doneste mi pero a atrament.'

Posadil sa, vytriasol si plášť a vzápätí pred neho položili písacie potreby. Pevnou rukou potom napísal rozkaz nadriadený všetkým ostatným rozhodnutiam, ktorým udelil milosť a oslobodil Poliaka Petrowskiesho.

Rozhostilo sa hrobové ticho. Ohromený von Grock uprene cível pred seba ako praveká kamenná soška, zatiaľ čo cisár vyletel z veliteľského stanu a plášť i šabl'a za ním len tak viali. Bol taký rozčúlený, že sa mu nikto z prítomných neodvážil pripomenúť formálnu prehliadku vojska. Arnold von Schacht, kučeravý a energický mládenec, ktorý vyzeral skôr ako chlapec, no na bielej husárskej uniforme mal pripnuté viaceré medaily, zrazil podpätky, prijal od vladára zapečatenú listinu, potom mlčky vypochoďoval von, vyskočil na koňa a hnal sa po vysokej úzkej ceste ako strieborný šíp alebo padajúca hviezda.

Starý maršal sa pomaly a pokojne vrátil do svojho stanu, zložil si svoju prilbu s hrotom i okuliare a položil ich na stôl, kde boli predtým. O niekoľko minút zavolať na službukonajúceho dôstojníka a prikázal mu, aby okamžite priviedol seržanta Schwartza od Bielych husárov.

Krátko nato sa už pred maršalom hlásil vychudnutý a šľachovitý muž s veľkou jazvou pretínajúcou ľavé líce, na Nemca príliš tmavý, ak mu teda výzor nesfarbili roky strávené v dyme, búrkach a zlom počasí. Zasalutoval a meravo stál v pozore, keď naňho von Grock pomaly uprel zrak. A hoci priepasť medzi majestátnym maršalom a ošúchaným nerešpektovaným dôstojníkom bola obrovská, pravdou je, že zo všetkých mužov, ktorí v tomto príbehu prehovorili, si len títo dvaja rozumeli aj bez vyrieknutia jediného slova.

„Seržant,“ povedal maršal stroho, „už sme sa zopárkrát videli. Raz, tuším, keď ste vyhrali armádnu súťaž v strelbe karabínou.“

Zjazvený muž zasalutoval a nič nepovedal.

„A potom,“ nadviazal von Grock, „keď vás vypočúvali kvôli zastreleniu tej prekliatej stareny, ktorá nám nechcela vyraziť informácie o pozíciách našich nepriateľov. Ten incident ľudí dosť pobúrilo, dokonca aj v našich vlastných radoch. Na svojej strane ste však vtedy mali istý vplyv. Môj vplyv.“

Seržant znova zasalutoval a naďalej mlčal. Maršal pokračoval v rozprávaní monotónnym, no podozrivo otvoreným spôsobom.

„Nášho panovníka uviedli do omylu a oklamali natoľko, že to ohrozuje nielen našu vlasť, ale aj jeho vlastnú bezpečnosť. Vplyvom tejto chyby sa neuvážene rozhodol omilostiť Poliaka Petrowskíeho. Toho však majú popraviť dnes večer, opakujem, majú ho popraviť dnes večer. Musíte okamžite vyraziť za von Schachtom, ktorý správu o milosti nesie, a zastaviť ho.“

„Ťažko ho dohoním, *herr* maršal,“ poznamenal seržant Schwartz. „Má najrýchlejšieho koňa v celom regimente a je najlepší jazdec.“

„Nepovedal som, aby ste ho dohonili. Povedal som, aby ste ho zastavili,“ vyhrkol Grock. Potom o čosi pomalšie dodal: „Muža možno zastaviť či stiahnuť z boja rôznymi signálmi – krikom či streľbou.“ Hlas mu oťaželo, no bez prestávky pokračoval. „Výstrel z karabíny by mohol upútať jeho pozornosť.“

A vtedy počerný seržant zasalutoval po štvrtý raz a chmúrne ústa opäť tuho zovrel.

„Náš svet,“ poznamenal von Grock chmúrne, „nezmení to, čo povieme, čo zatracujeme či vyzdvihujeme – svet možno meniť len činmi, pretože z nich sa nikdy nespamätá. V tomto okamihu je zabitie muža činom, ktorý treba vykonať.“ Žiarivými ocelovými očami odrazu blysol po seržantovi a dodal: „Tým mám, pravdaže, na mysli Petrowskíeho.“

Seržant Schwartz sa ponuro usmial, mlčky poodchýlil vchodovú plachtu na stane, vyšiel do temnoty, osedlal si koňa a vyrazil.

U posledného z troch jazdcov bola vari najmenšia šanca, že by pre vlastné potešenie len tak fantazíroval. No keďže bol

istým nedokonalým spôsobom človekom, nemohol si pomôcť a – v danú noc a pri danej úlohe – aj naňho doliehal sklúčujúci charakter tunajšieho kraja. Kým cválal po strohom hrebene násypu, všade vôkol neho sa donekonečna rozlievalo čosi nevýslovne neľudskejšie ako more. Človek v tom totiž nemohol plávať, nedalo sa po tom plaviť loďou, ani tam robiť nič ľudské. Dalo sa tam len ponoriť a prakticky bez boja klesnúť do hlbín. Seržant nejasne vnímal okolie naplnené akýmsi prehistorickým slizom, ktorý nebol ani pevný, ani tekutý, ani schopný vziať na seba akúkoľvek formu, a cítil jeho prítomnosť za podobou všetkých vecí vôkol.

Ako tisíce nezaujímavých a bystrých ľudí v severnom Nemecku, ani on neveril v Boha. Nebol však jedným z tých šťastnejších ateistov považujúcich ľudský pokrok za jarné puky zeme. Tento svet preňho nebol záhradou, v ktorej by sa zelené a živé vyvíjalo, rozvíjalo a plodilo. Bol len priepasťou, v ktorej sa čokoľvek živé navždy potopilo ako v bezodnej diere. K jeho znečistlivaniu navyše viedli všetky tie zvláštne povinnosti, ktoré bol v tomto nenávisťnom svete nútený vykonávať. Sivozelené fláky poničenej vegetácie pod sebou preto vnímal skôr ako príznaky ťažkej choroby než rozvoj, a jazierka mohli byť podľa neho plné jedu, nie vody. Mimovoľne si spomenul na nejaký humanitárny hurhaj okolo otrávených jazier.

Seržantovo zamyslenie, ako väčšina zamyslení tých, ktorí sa bežne nezamýšľajú, malo korene v podvedomej záťaži jeho nervov a prílišnej ochote splniť akýkoľvek rozkaz. Pravdou bolo, že rovná cesta pred ním bola nielenže pochmúrna, no navyše akoby nemala konca-kraja. Nikdy by neveril, že prejde toľký kus cesty bez toho, aby čo i len zazrel muža, ktorého prenasledoval. Von Schacht musel mať skutočne toho najúžasnejšieho koňa na svete, keď stihol získať taký náskok, pretože – nech už cválal akokoľvek rýchlo – len pred chvíľou vyrazil. Schwartz celkom správne odhadol svoju možnosť predbehnúť cisárovho posla, no jeho pomerne realistický zmysel pre vzdialenosť mu navrával, že ho už čoskoro musí

mat' na dohľad. A potom, práve keď sa ho začínalo zmocňovať zúfalstvo, ktoré sa pomaly zakrádalo všade okolo neho, ho konečne zbadal.

V diaľke sa objavila bledá bodka, ktorá sa postupne menila na tvar bielej postavy divo uháňajúcej vpred. Zväčšovala sa čoraz väčšími, pretože aj Schwartz sa pustil do zúrivého cvalu, a čoskoro bola dosť veľká na to, aby sa na bielej uniforme dal rozoznať oranžový pás označujúci husársky pluk. Víťaz celoarmádnej súťaže v streľbe už zasiahol aj menšie ciele, ako bol tento.

Zložil karabínu a vystrelil. Divokých operencov zo širokého okolia ten neprirodzený zvuk vyplašil a vzniesli sa na oblohu, no seržant Schwartz sa nimi nenechal rušiť. So záujmom hľadel do diaľky a aj napriek vzdialenosti s uspokojením sledoval, ako sa biela rovná postava skrútila a zmenila tvar, akoby muža znenazdania čosi znetvorilo. Zo sedla sa zvesil ako hrbáč a Schwartz vďaka presnej muške a dlhoročným skúsenostiam nepochyboval o úspešnosti svojho zásahu. Bol dokonca presvedčený, že nič netušiacej obeti prestrelil srdce. Koňa potom zložil druhým výstrelom a celé to jazdecké zoskupenie sa v jedinom bielom záblesku naklonilo, zošmyklo, spadlo a zmizlo v mokradinách.

Seržant mal pevnú ruku a aj teraz si bol istý. Chladní realisti jeho typu sú vo svojej činnosti pomerne precízni. A práve preto sú ochotní robiť zlé veci. Pošpinil priateľstvo, ktoré je dušou armády. Zabitie chrabrého dôstojníka pri výkone povinností bola zákerná vražda a navyše podviedol svojho panovníka, pretože sa vzoprel jeho prianiam. No poslúchol svojho nadriadeného a pomohol skántriť Poliaka. Tieto dve skutočnosti nateraz naplnili jeho myseľ. Zamyslene sa vracal, aby maršalovi von Grockovi podal hlásenie. Bol presvedčený, že svoju prácu urobil dôkladne. Muž so správou o milosti bol celkom určite mŕtvy, a ak by aj nejakým zázrakom ešte len umieral, iba ťažko by sa na smrteľne ranenom koňovi dostal do mesta včas, aby popravu zastavil. Teraz bude oveľa praktickejšie

a prezieravejšie, ak sa vráti pod krídla svojho ochrancu – k autorovi zúfaleho plánu. Celou silou svojej čiernej duše sa spoliehal na silu veľkého maršala.

Veľký maršal bol v istom smere rovnaký ako väčšina veľikánov – po zlom čine, ktorý sám nevykonal, no zapríčinil, zapudil akékoľvek výčitky a odmietol sa postaviť zoči-voči faktu či kompromitujúcej skutočnosti, že by ho s vykonávateľom hanebnej vraždy mohlo čosi spájať. On a seržant sa dokonca zhruba o hodinu spoločne viezli po hrebeni, až kým maršal zosadol z koňa. Schwartzu však vyzval, aby pokračoval k pôvodnému cieľu posla a presvedčil sa, či je mesto po poprave pokojné, alebo v ňom hrozí nebezpečenstvo ľudovej vzbury.

„Nie som si istý, či sme na správnom mieste,“ riekol seržant rozpačito. „Mám pocit, že to bolo o čosi ďalej, no táto diabolská cesta sa šinie donekonečna ako nočná mora.“

„Je to tu,“ riekol von Grock, sťažka sa narovnal, pomaly pristúpil k okraju násypu a pozrel dolu.

Mesiac žiaril nad močariskami a trónil nad kalnými zelenými vodami. Pri najbližšom trstí ležali na dne úbočia žiarivé pozostatky toho, čo bolo kedysi skvelým bielym koňom a bielym jazdcom Bielej brigády. O ich totožnosti nemohlo byť pochýb. Mesiac doprial mladému Arnoldovi, druhému jazdcovi a poslovi s omilostením, svätožiaru z jeho točitých zlatých vlasov a rovnaký mystický mesačný svit sa trblietal nielen na vojakovej bandaliére a gombíkoch, ale i na metáloch a označení jeho hodnosti. V tom očarujúcom závoji svetla mohol byť pokojne v bielom brnení sira Galahada⁶ a len ťažko by ste hľadali väčší kontrast ako ten medzi padlou krásou a mladosťou, ktoré ležali doleu, a skamenenou grotesknou postavou hore. Von Grock si zložil prilbu. Je celkom možné, že išlo o neurčitý náznak pohrebného rituálu úcty, navonok však bolo v mesačnom svite vidno len odlesk zvláštnej hlavy a krku hrubokožca. Vyzeralo to ako holá hlava a krk nejakej príšery z doby kamennej, ako

6 sir Galahad – jeden z legendárnych rytierov okrúhleho stola kráľa Artuša